

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

Diagnostika žáků v kontextu školy a školní
třídy

Úvodem

- Tradiční uchopení tématu akcentuje výčty metod pro konkrétní aspekty použití
- Druhou možností je kombinace prvního přístupu a výsek témat z metodologie a statistiky (části klasické teorie testů)
- V této prezentaci jde spíš o postihnutí podmínek a způsobu uvažování o problematice; konkrétní diagnostické postupy jsou a) součástí dalších kurzů a b) součástí dalšího oborového postgraduálního studia

Oblast poradenství – institucionální rámec

1. Rutinní (pedagogická a psychologická) diagnostika v běžné výuce
2. Poradenský systém (v ČR je založen na **dvou pilířích**)
 - a) Činnost školních poradenských pracovníků na školách je někdy označována termínem „**školní poradenské pracoviště**“,
 - nejedná se však o samostatnou organizační formu nebo o jednotku v rámci školy, která má nebo by měla mít právní subjektivitu.
 - Školní poradenské pracoviště je v základní formě tvořeno činností **školního metodika prevence a výchovného poradce**.
 - V rozšířené verzi školního poradenského pracoviště je činnost metodika prevence a výchovného poradce, kterého musí mít každá škola, doplněna také činností **školního speciálního pedagoga** anebo **školního psychologa**. Některé školy dokonce zaměstnávají oba školní poradenské specialisty (školního psychologa a speciálního pedagoga), a to buď z vlastních zdrojů, nebo z různých grantů a dotací EU.
 - b) Druhým pilířem poradenského systému ve školství jsou tzv. školská poradenská zařízení. Tvoří je pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Tato zařízení zajišťují činnosti a služby pro děti, žáky, studenty a jejich zákonné zástupce, školy a školská zařízení.

Řadíme sem poradny a centra:

 - speciálně pedagogické
 - pedagogicko-psychologické
 - preventivně-výchovné
 - informační
 - diagnostické
 - poradenské
 - metodické
 - napomáhají při volbě vhodných vzdělávacích postupů

Spolupracují s orgány sociálně právní ochrany, zdravotnickými zařízeními, soudy aj.

- ▣ *Profesní příprava učitelů v tomto směru není zcela uspokojivá a dostatečná, např. klasická teorie testů je nahlížena jako příliš složitá pro budoucí učitele*
- ▣ *Řada negativních konsekvencí – testování jako unikátní know-how; neschopnost adekvátně chápat výsledky testování (např. PISA); problémy s organizací větších projektů (státní maturita; plošné testování)*
- ▣ *Otázka obecné psychologické gramotnosti (jeden z aktuálních projektů EFPA)*

Seminární cvičení

- Co bychom chtěli, aby o psychodiagnostice (doz)věděli
 - ▣ Studenti v pregraduálním studiu psychologie
 - ▣ Studenti učitelství a učitelé
 - ▣ Rodiče žáků a studentů
 - ▣ Novináři

Teoretický rámec

- **Vzdělávání jako nástroj změny**
 - Koncept rovných příležitostí (equal educational opportunity) vychází ze snahy vyrovnávat podmínky pro vzdělávání (různé sociální složení třídy, různá kognitivní úroveň x stejní učitelé) a poskytovat stejnou péči.
 - Současně se škola snaží dosahovat tzv. „funkčního minima“ žáků a vyrovnávat jejich dosahované výsledky.
 - Klíčovou figurou v tomto procesu integrace je učitel.
 - Plní roli zprostředkovatele v procesu učení, rozlišuje odlišnosti v průběhu vzdělávání u jednotlivých žáků při zachování kvality procesu vzdělávání.
 - Umí pracovat se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
 - Umí komunikovat s rodiči těchto žáků.
 - Umí pracovat s odbornými doporučeními pro práci se žákem, zavádí je do praxe - vytvoření IVP.
 - Dokáže využívat podpůrné poradenské služby (asistenti, ŠP, ŠSP, PPP, SPC...).
 - Zvládá práci s předsudky.
- Zdroj Zapletalová, 2010

Teoretický rámec II

- Klasická teorie testů (např. Urbánek, Denglerová, Širůček, 2011)
 - ▣ Klasický příklad - didaktické testy (viz např. též cíle učení)
 - ▣ Validita, reliabilita, konzistence škál (α)...
 - ▣ Teorie konstrukce testů (dotazníků), analýza položek
 - ▣ Normalizace, normy
- Teorie odpovědi na položku (IRT), počítačové adaptivní testování (Jelínek, Květon, Vobořil, 2011)
- Teorie vědomostního prostoru (KST) (např. Denglerová in Urbánek, Denglerová, Širůček, 2011)

Perspektivy pohledu

- Pedagogická vs. psychologická diagnostika
- Individuální vs. skupinová diagnostika
- Diagnostika, evaluace a hodnocení (vnitřní / vnější; rutinní / intervence)
- Screening vs. cílená diagnostika
- Ex post vs. pro futuro diagnostika
- Žák-třída-třídy-škola-školy-vzdělávací systém-
mezinárodní srovnání – různé cíle a úrovně
diagnostiky
- (...)

Změny v praxi od počátku 90. let

- Od segregace k integraci (děti se specifickými výchovně vzdělávacími potřebami v hlavním vzdělávacím proudu)
 - ▣ Zásadní změna v „modelu žáka“
- Psycholog pro školy vs. psycholog ve škole
- Etablování semiprofesí a přesun některých diagnostických činností mimo profesní rámec psychologie

Diagnostika jako systematická činnost v kontextu výuky

- Čtyři základní otázky (Gavora, 2011)
 - ▣ Proč? (účel; informace vedoucí ke zlepšení procesu edukace)
 - ▣ Co? (diagnostická hypotéza)
 - ▣ Jak? (metody a nástroje)
 - ▣ Jakým způsobem se pracuje s výsledky? (rozhodování a plánování)

Oblasti diagnostiky rutině prováděné učiteli (Gavora, 2011)

- Kognitivní charakteristiky (vědomosti, pozornost, paměť, ...)
- Tvořivost
- Emocionální charakteristiky (motivace, postoje, zájmy)
- Sebepojetí
- Chování (vč. Snahy, vytrvalosti, ...)
- Sociální vztahy (klíma)
- Psychosomatická kondice

Oblasti diagnostiky rutině prováděné učiteli II (Gavora, 2011)

- Oblasti – domácí a širší sociální prostředí žáka
- Vstupní diagnostika
- Formativní diagnostika (zvládání učiva, naivní teorie, mikrodiagnostika ve výuce)
- Sumativní diagnostika
 - ▣ Subjektivní zodpovědnost za úspěch žáka

Běžné metody a nástroje v práci učitelů

- Pozorování (nepřipravené, připravené – hospitace)
- Rozhovor (diagnostický, anamnestický)
- Analýza dílčích produktů činnosti či portfolia (příklad komplexní diagnostiky)
 - Poznámky v sešitech, produkty výukových aktivit (obrázky aj.) atp.
- Vědomostní testy
- Dotazníky, škály
 - Mnohdy problematické psychometrické parametry, sporný převod či neřešená otázka autorských práv
 - Problematický způsob použití psychologických nástrojů laiky (sociometrie aj.)
 - Mohou vnášet přesně ta témata, kterým mají předcházet („koho ze třídy bychom nikdo nepozvali na oslavu narozenin?“)
 - Z pohledu vydavatelů testů původně nepříliš zajímavý obchod; s přílivem prostředků řada odborně sporných aktivit – např.
 - Barvy života - <http://www.dap-services.cz/> stanovisko UPA <http://www.upacr.cz/doc/Stanovisko-UPA-Barvy-zivota-11-2012.pdf>
 - Socioklima - <http://www.socioklima.eu/>

Příklad nástroje splňujících standards pro (skupinovou) „Autoevaluaci“

Vznikl v rámci národního projektu MŠMT **"Cesta ke kvalitě"**
(CZ.1.07/4.1.00/06.0014; plný název projektu „AUTOEVALUACE - Vytváření
systému a podpora škol v oblasti vlastního hodnocení“)

Praktické využití poznatků

- úspěšná práce v prostředí konkrétní školy, předpokládá nejméně tři relativně samostatné činnosti:
 - získat dostatečné **teoretické znalosti o sociálně-psychologických jevech**, které se ve školství vyskytují
 - CO jsem vlastně viděl nebo zjistil?
 - **umět diagnostikovat** konkrétní fenomén
 - Často chápáno jako jediná součást procesu (výsledky do šanonu)
 - umět (na základě zjištěných skutečností) **navrhnout a provést vhodnou intervenci**, která by pomohla jak žákům, tak učitelům.
 - CO BUDU S VÝSLEDKY DĚLAT?

Kde hledat?

- Evaluační nástroje na portálu evaluačních nástrojů <http://evaluacninastroje.rvp.cz/>



Modul Evaluační nástroje



Nacházíte se: [Úvod](#)

Důležitá informace ohledně přenosu uživatelských účtů

Vážení uživatelé portálu evaluační nástroje,

z důvodu přechodu portálu evaluační nástroje pod rvp.cz Vám byly Vaše účty přeneseny na toto nové umístění. Avšak v některých případech se mohlo stát, že z důvodu jiných požadavků na tvar uživatelského jména či kolize s již existujícím účtem, Váš účet nemohl být přenesen.

V takovém případě se, prosím, znovu zaregistrujte na [tomto místě](#), a následně nás, prosíme, případně kontaktujte skrze žádosti o nastavení uživatelských práv.

V případě jakýchkoliv jiných námětů či problémů nám dejte, prosím, vědět na linkách technické podpory:

- email ae@nuv.cz (reagovat se snažíme do druhého dne)

Registrace školy

Školu zaregistrujete kliknutím na "REGISTRACE ŠKOLY" v hlavním menu.



Přístupy k nástrojům

Přihlášení k portálu pro ředitele/ku školy: pro přístup k správě údajů

Nabízené evaluační nástroje

Informace ke konkrétním evaluačním nástrojům naleznete pokud ukážete v menu na "Nástroje", počkáte, až se objeví seznam nástrojů a vyberete konkrétní nástroj, v tomto katalogu je možno přehledně zobrazovat všechny nástroje a také je filtrovat podle dostupných kritérií (výběrem v níže uvedené tabulce a následným kliknutím na "Vyhledej nástroje").



Katalog nástrojů

Kritéria pro vyhledávání

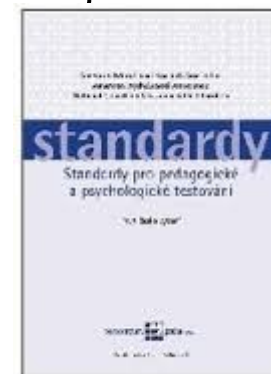
Název nástroje	Jakým školám je nástroj určen	Typ respondentů	Oblasti kvality podle vyhlášky č. 15/2005 Sb.	Úrovně procesů školy	Obsahová šíře	Vyhledej nástroje
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text" value="Žáci"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	

Seznam nástrojů vyhovujících zadaným kritériům

č.	Název nástroje	Popis nástroje	Autor nástroje	Jakým školám je nástroj určen	Typ respondentů	Oblasti kvality podle vyhlášky č. 15/2005 Sb.	Dominantní proces práce s nástrojem	Úrovně procesů školy	Obsahová šíře	Stránka nástroje
3	Anketa pro žáky	Umožňuje připravit z předdefinovaných otázek v daných oblastech vlastní anketu pro žáky	Mgr. Tomáš Kohoutek	ZŠ 2.st speciální ZŠ ZUŠ Praktická škola SOU SOŠ Gymnázium Konzervatoř Jazyková škola	žáci		písemné (elektronické) dotazování žáků	škola	široký	Nástroj

Etické aspekty diagnostiky

- Řešeny v rámci etických kodexů odborných společností (velmi stručně)
 - ▣ Řada odborných diskusí
 - <http://www.facebook.com/groups/303285283018849/>
- Řešeny v podobě standardů pro pedagogické a psychologické testování
 - ▣ AERA, APA, NCME: Standardy pro pedagogické a psychologické testování. Praha: Testcentrum, 2001.
 - ▣ Aktivity pracovní skupiny EFPA



Mezioborová spolupráce

- Je poměrně obtížná
 - Pedagogové mají jen rámcovou představu o možnostech psychologické diagnostiky
 - Problémy s předáváním kontextových informací (...)
 - Psychologové mají jen rámcovou představu o výuce ve škole
 - Problémy s formulací konkrétních doporučení pro práci s žáky ve výuce
- Několik projektů, které problém pomáhaly řešit pod hlavičkou IPPP jako metodického a zastřešujícího pracoviště
 - RAMPS, VIP-kariéra I-III (financování ŠP na školách, vývoj metod)
 - SIM, CPIV (podpora inkluzivní praxe škol)
- V současnosti jednotné metodické vedení chybí (IPPP sloučeno s NÚV); v návrzích legislativy supervize přisuzována řadě institucí – např. ČŠI

Literatura

□ Klasický text

- HRABAL, Vladimír ml a Vladimír st HRABAL. Diagnostika :pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2002. 199 s. ISBN 80-246-0319-5.

□ Rozšiřující texty

- Urbánek, Tomáš; Denglerová, Denisa; Širůček, Jan. Psychometrika. Praha: Portál 2011.
- AERA, APA, NCME: Standardy pro pedagogické a psychologické testování. Praha: Testcentrum, 2001.
- Martin Jelínek, Petr Květon, Dalibor Vobořil. TESTOVÁNÍ. V PSYCHOLOGII. Praha: Grada Publishing 2011.
- Kožuchová a kol. Pedagogická diagnostika v primárním vzdělávání. Bratislava: SPN, 2011
- Chráska, Miroslav. Didaktické testy. Brno: Paido, 1999, 91 s. ISBN 80-85931-68-0.
- Monografie a bulletiny na webu NÚV - <http://www.nuov.cz/ae/publikace-vytvorene-v-projektu>
- Evaluační nástroje na portálu evaluačních nástrojů <http://evaluacninastroje.rvp.cz/>
- RÝDL, Karel. Kvalita a hodnocení ve vzdělávání: Výkladový slovník [online]. Praha: NÚOV [2010] [vid. 18. 7. 2011]. Dostupné z: <http://slovník.evaluacninastroje.cz/>